

DIENST AAN DE ANDER (2)

kerkhistorisch overzicht

Na de bijbelse oriëntatie nu het vervolg.

De apostelen gaan vanaf Pinksteren in Christus' spoor verder. Zij verkondigen het Evangelie en stellen daden van barmhartigheid. De apostolische tijd en de Vroege Kerk vallen op door hun sterke gemeenschappen en hun uitstraling naar de samenleving. Zeker, ook de christenen hechten aan hun identiteit als gemeente van Christus. 'Leren en vieren' was bepalend voor hun samenkomsten. Het liturgische leven, met als brandpunten de doop en de eucharistie, ervoeren zij als de krachtigste bron van hun gemeenschap. Ook als bron voor getuigenis van het geloof. De werfkracht van deze missionaire gemeenten was groot.

Maar ook 'dienen' was hun kernmerk. Het diaconaat groeide. Terwijl in tijden van rampspoed de heidense relatiepatronen verkruiden, bleek het kerkelijk netwerk sterk en effectief. Kerkleiders en individuele christenen zetten zich in voor naasten in nood. Dit beïnvloedde de samenleving, zij het dat christenen in de Vroege Kerk geen invloed hadden op de politiek en zich verre hielden van deelname aan het militaire apparaat.

TIJD VAN KERKGROEI

Dat veranderde in de 4e eeuw, toen het Christendom door de keizer van het Romeinse Rijk werd aanvaard en de Kerk gaandeweg invloed kreeg op het openbare leven. Europa werd daarna gaandeweg gekerstend, elke woonplaats had zijn kerk en parochie. Wel ontstonden er scheuren in het christelijke gemeenebest, met name tussen de oosterse Orthodoxie en het Rooms-katholieke westen. Wanneer we dan ook in deze bijdrage over 'Kerk' handelen, bedoelen we de christelijke geloofsgemeenschappen samen, die met elkaar gemeen hebben de geloofsverbondenheid met Jezus Christus.

Ook in de Middeleeuwen vertoonde de Kerk, ondanks kerkstrijd tussen Kerk en Overheid (paus contra keizer), wereldlijke macht van bisschoppen, verering van relikwieën en tal van vergroeide rituelen, veel dienstverlening aan de samenleving. Vooral voor armen, vluchtelingen en zieken. Dit met name vanuit de kloosters, die overal in Europa werden gesticht. In de steden vestigde men huizen van

barmhartigheid, zoals gasthuizen, godshuizen, pesthuizen, leprozerieën, enz. Christenen werden opgeroepen tot het oefenen van 'caritas' (naastenliefde).



'Meester van Alkmaar' (1504), de zeven werken van barmhartigheid

De Reformatie (16^e eeuw) herstelde het sociale diaconaat en in de landskerken, zowel van lutherse als van gereformeerde belijdenis, trachtte men de overheden te beïnvloeden op het terrein van levenstucht en sociale rechtvaardigheid. Echter, in de strijd om vrijheid van godsdienst richtte men zich toch primair op de opbouw van de eigen kerk en kerkelijke gemeente. Niettemin: in de diaconale notulen uit de 17^e tot 19^e eeuw leest men veelvuldig over de opvang van zwervers, vluchtelingen, bedelaars en allerlei vreemdelingen.

In de 19^e eeuw ontstond de kerkelijke zending, naast de allang bestaande katholieke missie. Er kwam meer dan voorheen gevoel voor het missionaire karakter van de Kerk. Het voert te ver hier ook maar te tippen aan hun betekenis. Duidelijk moge zijn dat het verbreide christelijke geloof in tal van 'zendinglanden' van grote invloed is geweest en nog is voor de samenlevingen daar, voor hun cultuur en ethiek.

Samenvattend: de maatschappelijke betekenis en invloed van het Christendom in de wereld kan moeilijk worden overschat.

BELIJDENIS EN KERKORDE

Wat vinden we in de reformatorische belijdenissen van de Protestantse Kerk in Nederland over de gerichtheid van de kerk op de samenleving, waar zij deel van uitmaakt maar die wijder is dan zijzelf? Wie zich daarin verdiept ontdekt dat deze confessies, lutherse zowel als gereformeerde, daar niet of nauwelijks iets over zeggen.

Dat is wel verklaarbaar. Ze zijn ontstaan in een periode van controverse, vooral met Rome, maar ook (Dordtse Leerregels) met de Remonstranten. Daardoor kiezen ze positie in het 'leren' van de Kerk en minder in haar 'vieren' en 'dienen.'

Anders wordt dat in de 20^e eeuw. De hervormde kerkorde van 1951 benadrukt primair het apostolaat van de Kerk, haar gericht zijn op de samenleving en de wereld. En wanneer de drie verenigde kerken een nieuwe kerkorde vaststellen in het begin van de 21^e eeuw, worden de missionaire en diaconale aspecten uitdrukkelijk in de ordening van de PKN opgenomen. Ik citeer uit artikel X van de Kerkorde:

- 1. 'De gemeente is, vanwege haar missionaire opdracht, in heel haar bestaan gericht op getuigenis en dienst aan hen die het Evangelie niet kennen of daarvan vervreemd zijn, opdat ook zij delen in het heil in Jezus Christus.*
- 2. De gemeente vervult haar diaconale roeping in de kerk en in de wereld door in de dienst van barmhartigheid en gerechtigheid te delen wat haar aan gaven geschonken is, te helpen waar geen helper is en te getuigen van de gerechtigheid van God waar onrecht geschiedt.*

SLOTVRAAG

Bovenstaand relaas is maar al te summier, gelet op de eeuwenlange traditie die ze weergeeft. De vraag kan niettemin zijn: hoe missionair en diaconaal is de Kerk geweest?

Het antwoord kan zijn: na de hausse in de Vroege Kerk is het besef missionair en diaconaal geroepen te zijn, als zoutend zout in de samenleving te leven, telkens weer verflauwd en weggezakt. Maar ook telkens weer opgeleefd. Voortrekkers als Franciscus van Assisi, William Carey, William Booth en vele anderen stelden de Kerk weer voor haar roeping present te zijn voor de wereld, grenzen te doorbreken. Indrukwekkende verhalen zijn te vertellen over oplevende openheid voor mens en wereld, geïnspireerd door het Evangelie.

Steeds waren er toch altijd weer struikelblokken: de neiging zich terug te trekken in het veilig nest van eigen kerk-zijn. Het geven van prioriteit aan het 'eigen volk.' Of, andersom, in te ver gaande aanpassing aan 'anderen': het vervagen van het bijbelse getuigenis en het verdampen van het belijden. Dat gevaar is er altijd en is voor ons een baken in zee: Kerk-zijn in de wereld vraagt van ons steeds weer te putten uit de Bron, de verborgen omgang met de HERE, het samenzijn van de gemeente bij

Woord en sacrament en het vieren van de liturgie. Daar vindt de Kerk haar inspiratie, bij de levende Christus. In de navolging van die HEER stelt ze zich open voor mensen om zich heen, vindingrijk op weg naar de ander.

Gepubliceerd in de serie TER BEZINNING in het digitale wijkorgaan van de Nieuwe Kerkgemeente te Ede, 2015